

**ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ РИТМОМЕЛОДИКИ ЯК СТИЛІСТИЧНОЇ ДОМІНАНТИ У
ВІРШОВАНОМУ ТЕКСТІ (НА ПРИКЛАДІ ВІРША Р. БЕРНСА "КРАСУНЯ НЕЛЛ")**

У статті визначено на прикладі метрико-ритмічної організації вірша Роберта Бернса "Handsome Nell" поняття ритмомелодики як стилістичної домінанти у віршованому тексті, у перекладі М.Лукаша "Красуня Нелл".

Мета цієї статті – визначити на прикладі метрико-ритмічної організації вірша Роберта Бернса "Handsome Nell" (1773) ("Красуня Нелл" – у перекладі М. Лукаша 1959 р.) поняття ритмомелодики як стилістичної домінанти у віршованому тексті.

Аналіз буде проводитися на основі вивчених перекладознавчих принципів, викладених у працях Р. Якобсона [1: 464], Ю.М. Лотмана [2: 270], Б.П. Гончарова [3: 35], В.В. Коптілова [4: 127] і О.І. Чередниченко [5: 7], у яких поетичний текст інтерпретується як єдиний комплекс взаємозв'язаних елементів.

Ми також враховуємо, що у кожному конкретному творі існують специфічні, тільки йому притаманні домінантні й другорядні елементи того чи іншого рівня.

Розглядаючи особливості віршованої структури вірша Р. Бернса "Handsome Nell" ("Красуня Нелл") спробуємо з'ясувати, в чому полягає головний критерій повноцінності віршового перекладу, модель структури вірша, метро-ритмічна організація і семантика вокабуляра і, таким чином, визначимо стилістичну домінанту віршового твору.

Ми проаналізуємо вірш Р. Бернса з точки зору звукопису, метрико-ритмічної організації і семантики вокабуляра і прослідкуємо окремі рівні поетичного тексту: образно-понятійний, ритмічний, стилістичний та ідіоматичний, продемонструвавши, що кожний з цих рівнів виконує важливу функцію, що сприяє оформленню тексту як єдиного цілого.

Розглянемо спершу метрико-ритмічну організацію і семантику вокабуляра цього твору у Р. Бернса [6: 536].

У Р. Бернса

1 O, once I love'd a bonnie lass,
Aye, and I love her still,
And whilst that virtue warms my breast
I love my handsome Nell.

2 As bonnie lasses I hae seen,
And mony full as braw,
But for a modest graceful mien
The like I never saw.

3 A bonnie lass, I will confess,
Is pleasant to the ee,
But without some better qualities
She's no a lass for me.

4 But Nelly's looks are blithe and sweet,
And what is best of a,
Her reputation is complete,
And fair without a flaw.

5 She dresses aye sae clean and neat,
Both decent and genteel,
And then there's something in her gait
Jars any dress look weel.

6 A gaudy dress and gentle air
May slightly touch the heart,
But it's innocence and modesty
That polishes the dart.

7 Tis this in Nelly pleases me,
Tis this enchants my soul.
For absolutely in my breast
She reigns without control.

Регулярне повторення словосполучення *bonnie lass* (вродлива дівчина) у звуковій організації першої строфи може свідчити про симпатію ліричного героя до дівчини.

У першій строфі рима неточна, чоловіча:

O, once I love'd a bonnie lass,
Aye, and I love her still,
And whilst that virtue warms my breast
I love my handsome Nell.

У цій строфі ліричний герой зізнається у своєму коханні до дівчини Нелл, про що він говорить в останньому рядку першої строфи.

У другій строфі повторюються слова: *bonnie lasses* (вродливі дівчата), але рима знову неточна, чоловіча:

As bonnie lasses I hae seen,
And mony full as braw,
But for a modest graceful mien
The like I never saw.

Автор визнає, що він не зустрічав красивішої дівчини за Нелл, і свої думки виражає в останніх двох рядках другої строфи.

На прикладі четвертої строфи ми бачимо, що рима точна порівняно з першою, другою та третьою строфами.

But Nelly's looks are blithe and sweet,
And what is best of a,
Her reputation is complete,
And fair without a flaw.

Спостерігаємо повторення однакових співзвучних слів: *sweet – complete* (милий – завершений), а (*all*) – *flaw* (увесь – тріщина). У цій строфі ліричний герой описує зовнішність героїні твору; використовує такі прикметники: *blithe* (блаженна), *sweet* (мила).

Р. Бернс упевнений, що у вродливої дівчини Нелл і доля щаслива:

Her reputation is complete,
And fair without a flaw.
Її репутація є довершена,
і доля її без тріщини.

У п'ятій строфі Р. Бернс описує одяг дівчини: *clean* (чистий), *neat* (охайний), *decent* (скромний), *heat – gait* (охайний – хода), *genteel – weel (well)* (благородний – гарний).

She dresses aye sae clean and neat,
Both decent and genteel,
And then there's something in her gait
Jars any dress look weel.

Перші два рядки сьомої строфи він починає анафорою: *Tis this* (Ось це...).

Спостерігаємо повторення однакових співзвучних слів: *soul – control*, рима неточна, чоловіча.

Отже, вже з перших рядків вірша ми можемо визначити форму оригіналу: непарні рядки (1, 3-й) написані чотирьохстопним ямбом, парні (2, 4-й) – трьохстопним ямбом. Порядок рим: авсв. У Р. Бернса строфа – завершена, емоційно-образне ціле, будова вірша становить собою єдину семантичну структуру.

Наведемо приклад перекладу з Р. Бернса [7: 17].

У М. Лукаша

1 Любив я дівчину колись,
Люблю її тепер,
Любитиму завжди і скрізь,
Поки живу – не вмер.

У М. Лукаша рима неточна, чоловіча, перехресна. Переклад останнього рядка у першій строфі не збігається зі змістом оригіналу. У Р. Бернса: "I love my handsome Nell" (Я кохаю мою чарівну Нелл).

У М. Лукаша: "Поки живу – не вмер".

Переклад другої строфи переданий близько до оригіналу, проте у перекладі М. Лукаша спостерігаємо більш точні рими, ніж в оригіналі:

Багато знаю я дівчат
Вродливих, як одна,
Та не траплялося стрічать
Такої, як вона.

У перекладі: дівчат – стрічать, одна – вона.

Переклад третьої строфи у М. Лукаша не збігається зі змістом оригіналу. Ліричний герой описує свої почуття, вживаючи прикметники: *bonnie* (вродлива), *pleasant* (приємна). Автор оригіналу не узагальнює своє відношення до дівчат, а зізнається в коханні тільки своїй героїні вірша.

Переклад третьої строфи у Лукаша передає думки про дівочу красу в цілому, автор узагальнює в образі Неллі всіх дівчат.

Дівоча знаджує краса
Людей у всі часи,
Але краса – то ще не все,
Ще треба й до краси.

Четверту строфу М. Лукаш переклав: "Усе, що в дівчині ціню", "І врода, й серце, і душа, і добра слава, й честь", що не відповідає оригіналу: "But Nelly's looks are blithe and sweet" (Неллі вигляд є щасливим і милим), "Her reputation is complete, and fair without a flaw" ("Її репутація завершена, її доля без тріщини").

У п'ятій і шостій строфах Р. Бернс описує свою героїню скромною і благородною, якій відповідає зовнішність: одяг чистий, охайний:

She dresses aye sae clean and neat,
Both decent and genteel;
(She dresses always so clean and neat)
(Вона одягається завжди так чисто і охайно,
Її одяг скромний і благородний).

М. Лукаш перекладає по-своєму: "Немає в неї пишних шат
І дорогих прикрас..."

Переклад шостої строфи не відповідає оригіналу.

У сьомій строфі автор оригіналу висловлює свою симпатію до героїні вірша, він підсумовує головну думку вище сказаного:

Tis this in Nelly pleases me,
Tis this enchants my soul.

У М. Лукаша: (Цим всім мені Нелл подобається
Цим всім чарує мою душу...)

For absolutely in my breast
She reigns without control.
І цілковито вона в моїй душі
Панує без контролю.

У М. Лукаша: За це я Неллі вподобав
І щиро полубив,
За це я серце їй віддав
Одній навек-віків.

Порівняємо оригінал з перекладом М. Лукаша.

Уже з перших рядків ми можемо визначити форму оригіналу: непарні рядки (1, 3-ій) написані чотирьохстопним ямбом, парні (2, 4-ий) – трьохстопним ямбом.

Порядок рим: авсв.

У Р. Бернса строфа – завершене, емоційно-образне ціле, будова вірша становить собою єдину семантичну структуру. Ритмічна побудова вірша Бернса "Красуня Нелл" є чітка у строфах: 1, 2, 5, 6, 7 – рими неточні; у строфах 3, 4 – рими точні.

У М. Лукаша ритмічна побудова перекладу вірша є чітка, у строфах: 3, 4 – рими неточні; у строфах: 1, 2, 5, 6, 7 – рими точні.

У перекладі М. Лукаша рима точна. Ми можемо визначити форму варіанту перекладу: непарні рядки (1, 3-ій) написані чотирьохстопним ямбом, парні (2, 4-ий) – трьохстопним ямбом. Порядок рим: авсв.

Отже, ми бачимо, що у перекладі М. Лукаша спостерігаємо більш точні рими, ніж в оригіналі, що було продемонстровано на зіставному аналізі варіанта перекладу М. Лукаша і оригіналу у Р. Бернса.

М. Лукаш віддзеркалює тон і колорит оригіналу, зберігаючи його основну форму і зміст. Автор відтворив звукову організацію вірша "Красуня Нелл".

Хоч деякі строфи у перекладі М. Лукаша не збігаються за змістом з оригіналом, проте М. Лукаш зумів передати складну строфіку Р. Бернса, звучання його рими, асонаси і повтори. У перекладі ритмічний рисунок збережений, інтонаційні особливості передані досить добре. М. Лукаш зберіг у своєму перекладі синтаксис, кількість складів, характер звуків, переключку в рифмі, інтонацію вірша, мелодійність.

Вибір звуків у Р. Бернса не випадковий. У перших трьох строфах переважають такі звуки: l, n, t, m, s з різними варіантами буквосполучень: gm, pl, br, rt, nd. Такий підбір звуків дає можливість Р. Бернсу виразити свій метафоричний зміст у перших трьох строфах вірша.

Ми бачимо наявність звукових повторів (анафора), які створюють своєрідний звуковий "малюнок" мови. Рима чоловіча, перехресна.

У наступних строфах переважають звуки: t, b, f, g, d, l з різними варіантами буквосполучень: ks, bl, sw, st, dr, nt, sl, rt, pl, br. Це дає можливість Р.Бернсу надати віршу мелодійного звучання, що характеризує індивідуальний стиль автора оригіналу. Звукова організація проаналізованих рядків допомагає зрозуміти ставлення ліричного героя до головного персонажа вірша – Нелл. Часто повторюються займенники: heг (її), she (вона), ту (мій).

Отже, основні риси індивідуального стилю Р. Бернса: простота вислову, мелодійність звучання, чіткість архітектоники вірша, гармонійна єдність змісту і форми, багатство художніх засобів (епітети, метафори). Бернс вміло використовує фонетичну організацію вірша, що дає можливість краще розуміти ліричного героя.

Мелодійне переплетіння сонантів, носових і чистих, довгих і коротких голосних утворюють художню домінанту вірша. Співвідношення художнього оригіналу з художньою цілісністю дає нам можливість дослідити відображення в перекладі ідейно-тематичного спрямування оригіналу, особливості його форми, індивідуальності стилю поета. Тому ми звертаємо увагу на збереження в перекладі художньої домінанти оригіналу. М. Лукаш диференційовано підходить до відтворення перекладу з оригіналу. Він прагне зберегти художню домінанту твору – ті елементи, які є найважливішими: сюжет, композиція, художній образ. Таким чином, художньою домінантою даного вірша є головний образ твору – дівчина Нелл.

Важливу роль у вірші Р. Бернса "Handsome Nell" відіграє його граматична форма. У словниковому його складі переважне місце посідають іменники (двадцять вісім із загальної кількості семи десяти семи слів; крім того, ще є сімнадцять прикметників, три прислівники, вісім сполучників (and) і двадцять одне дієслово). Отже, граматична форма як художня домінанта впливає на синтаксичну будову вірша.

Лінгво-семантичний аналіз допомагає визначити головні критерії повноцінності віршового перекладу, модель структури вірша, його метро-ритмічну організацію і семантику вокабуляра, що, у свою чергу, допомагає визначити стилістичну домінанту цього віршового твору шляхом застосування кількісного методу та певних елементів формалізації умовних віршових схем.

Оскільки ритмомелодійні елементи простежуються за своєю частотністю в обох віршових текстах, то без сумніву ритмомелодійні елементи будуть стилістичною домінантою (РМД) [8: 116].

Отже, під ритмомелодійною домінантою ми розуміємо такі ритмомелодійні елементи, що можуть бути встановлені шляхом семантико-стилістичного аналізу, котрі виступають в контексті конкретного твору внаслідок високої частотності і підлягають обов'язковому відтворенню при перекладі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Якобсон Р.О. Работы по поэтике. – М.: Прогресс, 1987. – 464 с.
2. Лотман Ю.М. Анализ поэтического текста. Структура стиха. – Л.: Просвещение, 1972. – 270 с.
3. Гончаров Б.П. Структурализм, "постструктурализм" и системный анализ: К проблеме иерархии художественных связей в поэтическом произведении. – М.: 1985. – С. 35-44.
4. Коптілов В.В. Актуальні проблеми українського художнього перекладу. – К.: 1971. – С. 116.
5. Череди́нченко О.І. Теорія і практика перекладу. – К.: 1989. – С. 7-15.
6. Wordsworth Poetry Library. The Works of Robert Burns, Wordsworth Edition. – 1994. – P. 388-390.
7. Бернс Р. Вибране. Переклад Миколи Лукаша і Василя Мисика. – К.: 1959. – С. 21-23.
8. Гаспаров М.Л. Очерк истории русского стиха. Метрика, ритмика, рифма, строфика. – М.: Наука, 1984, – 183 с.

Матеріал надійшов до редакції 17.03.2006 р.

Определение понятия ритмомелодики как стилистической доминанты в стихотворном тексте (на примере стихотворения Р. Бернса "Красавица Нелл").

В статье определяется на примере метрико-ритмической организации стихотворения Роберта Бернса "Handsome Nell" ("Красавица Нелл") понятие ритмомелодики как стилистической доминанты в тексте стихотворения.

Oliynuk N.D. The concept of rhythmical and melodic structure as the stylistic dominant in the poetic text (based on R. Burns' "Handsome Nell").

The article determines the concept of rhythmic and melodic structure as the stylistic dominant in the poetic text. The analysis is performed on the basis of Robert Burns' "Handsome Nell" translated by M. Lukash.